

UOT 75

<https://doi.org/10.59849/2311-8482.2025.4.225>

NİGAR PRİMOVA*

RADİO TAMAŞADA MÜƏLLİF NƏQLİ AMİLLƏRİNİN YERİ

Məqalədə radio tamaşalarının bədii strukturunda müəllif nəqlinin rolu və funksional əhəmiyyəti hərtərəfli şəkildə təhlil olunur. Müəllif nəqli radio dramaturgiyasının əsas ifadə vasitələrindən biri kimi hadisələrin ardıcılığını təmin edir; personajların daxili aləmini açır; emosional gərginlik və bədii bütövlük yaradır. Tədqiqatda qeyd olunur ki, radio tamaşada müəllif səsi dinləyici üçün hadisələrin mənalandırılmasında, məkan və zaman münasibətlərinin müəyyənləşməsində, habelə psixoloji təsirin formalaşmasında əsas vasitə rolunu oynayır. Eyni zamanda, müəllif nəqlinin intonasiya, temp-ritm, pauza və səs tembri baxımından düzgün tənzimlənməsi radio tamaşanın bədii keyfiyyətinə birbaşa təsir göstərir. Məqalədə bu amillərin bədii strukturun formalaşmasında oynadığı rol konkret nümunələr əsasında əsaslandırılır və radio dramaturgiyasında peşəkar səviyyədə müəllif nəqlinin işlənməsi üçün nəzəri-metodoloji tövsiyələr irəli sürülür.

Açar sözlər: radio tamaşa, müəllif nəqli, səs dramaturgiyası, emosional təsir, bədii struktur, dinləyici qavrayışı.

Giriş

Radio tamaşası — teatr və ədəbiyyat sənətlərinin sintezindən yaranmış, yalnız eşitmə vasitəsilə qəbul edilən xüsusi bədii formadır. Bu sənət növü tamaşaçıda vizual təsvirlər yaratmaq imkanına malik olmasa da, səs, musiqi, intonasiya və pauza kimi vasitələrin qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində dinləyicinin təsəvvüründə canlı səhnə obrazları formalaşdırır. Radio tamaşasında əsas bədii təsir vasitəsi olan səs, eyni zamanda emosional ifadəliliyin və dramaturji gərginliyin daşıyıcısı kimi çıxış edir. Buna görə də, səs materialının düzgün seçimi və onun kompozisiya çərçivəsində istifadəsi əsərin estetik dəyərini müəyyənləşdirən mühüm amillərdən biridir.

Lakin radio tamaşasının səs dramaturgiyasının bütövlüyünü və təsir gücünü təmin edən əsas komponentlərdən biri müəllif nəqli (avtor nəqli) amilidir. Müəllif nəqli radio tamaşasının strukturunda bir növ semantik və emosional əlaqələndirici rol oynayır. O, süjetin ardıcılığını qoruyur, hadisələr arasında keçidlər yaradır, dinləyiciyə personajların daxili aləmini və psixoloji vəziyyətini açmaq imkanı verir. Beləliklə, müəllif nəqli radio tamaşasının yalnız məzmun səviyyəsində deyil, həm də formaca təşkilində mühüm funksional əhəmiyyət kəsb edir.

Radio tamaşasında müəllif nəqli bəzən obyektiv hadisə təsvirçisi kimi, bəzən isə müəllif mövqeyini ifadə edən subyektiv bir səs kimi təqdim olunur. Bu ikili funksiya tamaşaya həm informativ, həm də estetik dəyər qazandırır. O, dinləyiciyə baş verən hadisələrin mənasını anlamaqda yardımçı olur, eyni zamanda müəllifin ideya-estetik mövqeyini çatdırır. Bu baxımdan müəllif nəqli radio dramaturgiyasının ideya-bədii sisteminin formalaşmasında mühüm struktur elementlərindən biri kimi çıxış edir.

Əsas hissə

Müəllif nəqli radio tamaşasında səs mühitinin harmoniyasını təmin edən əsas əlaqələndirici həlqədir. O, dialoqlar, musiqi və səsyazma effektləri arasında semantik körpü rolunu oynayır, tamaşanın ümumi ritm və tonallığını müəyyənləşdirir. Müəllif səsinin intonasiyası, temp və ritmi tamaşanın emosional gərginliyinə birbaşa təsir göstərir və dinləyici ilə əsər arasında interaktiv əlaqə yaradır.

Radio tamaşasında müəllif nəqli bədii mətnin daxili strukturunun ayrılmaz hissəsi kimi çıxış edir. O, səslərin, musiqinin və intonasiyanın dramaturji funksiyasını tamamlayır, dinləyici şüurunda hadisələrin aydın mənzərəsini formalaşdırır. Bu baxımdan müəllif nəqli radio tamaşasının estetik bütövlüyünü təmin edən əsas bədii və kommunikativ vasitə kimi xüsusi elmi və praktik əhəmiyyətə malikdir.

Müəllif nəqli – ədəbi əsərlərdə hadisələrin, personajların daxili aləminin, psixoloji vəziyyətlərinin, eyni zamanda hadisələrin gedişinin müəllifin dili ilə təqdim olunması üsuludur. Bu anlayış ədəbiyyatşünaslıqda “müəllif səsi” və ya “müəllif mövqeyi” kimi də xarakterizə olunur. Müəllif nəqli vasitəsilə oxucu və ya dinləyici əsərin ideya-məzmun sisteminə yönləndirilir, müəllifin dünyagörüşü, dəyərlər sistemi və bədii məqsədi aydın şəkildə hiss olunur [5, s.90].

Ənənəvi teatr sənətində müəllifin nəqli adətən səhnə hərəkəti, aktyor oyunu, mimika, musiqi və dekorativ vasitələrin köməyi ilə dolaylı şəkildə ifadə olunur. Radio tamaşasında isə vizual vasitələrin olmaması müəllif nəqlinin rolunu daha da artırır. Bu sənət növündə müəllifin dili, səsin tonu, intonasiya, pauzalar, ritm və fon səsləri hadisələrin təqdimində əsas bədii vasitələrə çevrilir. Beləliklə, müəllif nəqli radio tamaşada həm bədii, həm də informasiya daşıyıcısı funksiyasını yerinə yetirir.

Radio tamaşada müəllif nəqli iki əsas istiqamətdə fəaliyyət göstərir:

1. *İnformasiyaverici funksiya*. Bu funksiya vasitəsilə müəllif dinləyicini hadisələrin ardıcılığı, zaman və məkan dəyişiklikləri, personajlar arasındakı münasibətlər barədə məlumatlandırır. Tamaşanın süjet xəttinin aydın izlənməsi üçün müəllif nəqli xüsusi əhəmiyyət daşıyır. O, dinləyicini bədii məkan və zaman ölçüləri arasında istiqamətləndirir, hadisələrin məntiqi ardıcılığını təmin edir və süjetin dinamikasını qoruyur. Başqa sözlə, müəllif nəqli radio tamaşanın “bələdçisi” funksiyasını yerinə yetirir, dinləyicinin diqqətini əsərin əsas xəttindən yayındırmamağa xidmət edir [12, s.66].

2. *Emosional-estetik funksiya*. Radio tamaşanın təsir gücü böyük ölçüdə səs və intonasiya vasitəsilə formalaşır. Müəllif nəqli burada yalnız informasiyanın ötürülməsi ilə kifayətlənmir, eyni zamanda emosional atmosfer yaradır, dinləyicidə estetik zövq formalaşdırır. Müəllifin səsindeki ton, vurğular, pauzalar, ritm dinləyicinin hissələrinə təsir göstərərək obrazların daxili aləmini, hadisələrin drammatizmini və əsərin bədii ruhunu daha dərinlən çatdırır. Beləliklə, müəllif nəqli radio tamaşanın emosional bütövlüyünü təmin edən əsas vasitələrdən birinə çevrilir.

Müəllif nəqli radio tamaşada həm bədii məna yükü daşıyır, həm də *dramaturji oriyentir* rolunu oynayır. O, bir tərəfdən tamaşanın ideya-bədii strukturunu möhkəmləndirir, digər tərəfdən dinləyicinin idrak və emosional qavrayışını yönləndirir. Bu mənada müəllif nəqli radio dramaturgiyasının təməl elementlərindən biri kimi çıxış edir və radio tamaşanın estetik bütövlüyünü təmin edən mühüm komponent sayılır [10, s.44].

Müəllif nəqlinin formaları. Radio tamaşalarında müəllif nəqli bədii və dramaturji strukturun əsas elementlərindən biri kimi çıxış edir. Bu nəql forması əsərin ideya-məzmun istiqamətini müəyyənləşdirir, hadisələrin dərk olunma bucağını formalaşdırır və dinləyici ilə emosional-kommunikativ əlaqəni təmin edir. Müəllif nəqlinin formaları radio tamaşanın estetik və dramaturji tərtibatına uyğun olaraq müxtəlif formalarda təzahür edə bilər.

1. *Müəllifin birbaşa səsi*. Bu forma klassik ədəbi nəqlə ən yaxın variant sayılır. Burada hadisələri izah edən, təsvir edən və ya dinləyiciyə yönəlik şərhlər verən müəllif obrazı və ya diktör çıxış edir. Müəllifin birbaşa səsi dinləyiciyə hadisələrin fonunu, zaman və məkan koordinatlarını aydınlaşdırmaq, emosional gərginlik dərəcəsini artırmaq və bəzən də bədii ümumiləşdirmələr aparmaq funksiyasını daşıyır. Belə nəql növü tamaşaya ədəbi çalar, intellektual ton və informasiya dəqiqliyi qazandırır [3, s.55].

2. *Personaj nəqli*. Bu halda müəllif funksiyası birbaşa qəhrəmanın üzərinə keçir. Hadisələr onun baxış bucağından təqdim olunur və dinləyici hadisələri qəhrəmanın daxili dünyası, təcrübəsi və emosional vəziyyəti prizmasından qavrayır. Personaj nəqli çox vaxt xatirə, monoloq və ya dialoq formasında təzahür edir. Bu üsul tamaşaya subyektivlik, fərdi psixoloji dərinlik və dramatik təsir gücü əlavə edir. Müəllif ideyası qəhrəmanın düşüncələri və emosional reaksiyaları vasitəsilə dolaylı yolla çatdırılır [2, s.23].

3. *Səsli arxa plan (off-voice)*. Bu forma radio dramaturgiyasında spesifik poetik vasitə kimi çıxış edir. Müəllif səsi hadisələrin gedişini müşayiət edir, lakin səhnədə birbaşa iştirak etmir. Sanki “ekrandan kənar” olan bu səs dinləyicinin diqqətini müəyyən məqamlara yönəldir, hadisələrin semantik qatlarını açır və emosional fon yaradır. Off-voice həm bədii, həm də informativ funksiya daşıya bilər; bəzən hadisələrin gələcək inkişafına eyham vurur, bəzən isə retrospektiv izah verir [9, s.90].

4. *Daxili nəql*. Daxili nəql personajın daxili nitqinin, düşüncələrinin, xatirələrinin və duyğularının səsləndirilməsi vasitəsilə müəllif ideyasının ifadəsini təmin edir. Bu forma tamaşaya psixoloji dərinlik və lirizm qatır, dinləyiciyə qəhrəmanın daxili dünyasına nüfuz etmək imkanı yaradır. Daxili nəql vasitəsilə müəllif insanın mənəvi aləmini, onun seçim motivlərini və daxili konfliktlərini daha dolğun şəkildə təqdim edə bilər.

Ümumilikdə, müəllif nəqlinin bu formaları radio tamaşanın emosional dinamikasını, bədii strukturunu və semantik bütövlüyünü müəyyənləşdirir. Müxtəlif nəql formalarının harmonik şəkildə vəhdəti tamaşanın təsir gücünü artırır, onun ideya-məzmun yükünü daha aydın və çoxsəviyyəli edir. Müəllif nəqlinin düzgün seçimi və tətbiqi radio tamaşanın bədii ifadəliliyinin əsas göstəricilərindən biri hesab olunur.

Müəllif nəqlinin dramaturji əhəmiyyəti. Radio tamaşası səhnə, jest və mimika kimi vizual komponentlərdən məhrum olduğu üçün müəllif nəqli bu janrda təsvir və ifadə vasitələrinin əsas bədii dayaqlarından birinə çevrilir. O, hadisələrin zaman və məkan çərçivəsini müəyyənləşdirməklə yanaşı, dinləyicidə situasiyanın təsəvvürünü yaradır, obrazların daxili dünyasına işıq salır. Beləliklə, müəllif nəqli radio tamaşada həm informativ, həm emosional, həm də təsviri funksiya daşıyır [7, s.14].

Müəllif səsinin dramaturji əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, o, səhnələr arasında keçid yaradır, hadisələrin ardıcılığını qoruyur və dinləyicinin diqqətini əsas hadisə xəttinə yönəldir. Tamaşanın akustik quruluşunda müəllif nəqli bədii mətnin ritmini və tonallığını müəyyənləşdirən, hadisələrin dinamikasına uyğun olaraq gərginliyi artıran və ya azaladan mühüm komponentdir. Pauzalar, intonasiyanın dəyişməsi, vurğular və ritmik axın vasitəsilə müəllifin səsi dinləyici üzərində emosional təsir gücünü artırır. Bu üsullar sayəsində radio tamaşada vizual gərginlik səs dramaturgiyası ilə əvəz olunur.

Müəllif nəqli həmçinin psixoloji təsir vasitəsi kimi çıxış edir. Personajların düşüncə və hisslərini şərh etməklə dinləyicinin hadisələrə subyektiv münasibət formalaşdırmasına kömək edir. Bu xüsusilə insan daxili ziddiyyətlərinin, mənəvi sarsıntılarının ön planda olduğu əsərlərdə daha qabarıq nəzərə çarpır [4, s.78].

Azərbaycan radio dramaturgiyasının klassik nümunələrində müəllif nəqli bədii strukturun mərkəzi elementi kimi çıxış edir. Məsələn, Cəfər Cabbarlının əsərləri əsasında hazırlanmış radio tamaşalarda müəllifin səsi hadisələr arasında körpü yaradır, süjetin məntiqi ardıcılığını təmin edir və dinləyicini əsərin ideya-məzmun istiqamətində istiqamətləndirir. Bu, xüsusilə “Almaz” və “Oqtay Eloğlu” kimi əsərlərin radio versiyalarında aydın hiss olunur.

Eyni zamanda, Mirzə İbrahimovun “Körpüsəlanlar” əsərinin radio adaptasiyasında müəllif nəqli personajların psixoloji vəziyyətini açmaqda, hadisələrin daxili motivasiyasını izah etməkdə əvəzsiz rol oynayır. Müəllifin səsi burada təkcə hadisələri təqdim etmir, həm də onların mənəvi yükünü dinləyiciyə ötürür, nəticədə radio tamaşa bir səslər mozaikasına çevrilir [1, s.43].

Radio tamaşada müəllif nəqli yalnız mətnin izahlı hissəsi deyil, həm də bədii-psixoloji təsir mexanizminin ayrılmaz komponentidir. O, səsin estetik funksiyasını reallaşdırır, dinləyicinin təsəvvüründə tamaşanın “səhnəsini” yaradır və əsərin dramaturji enerjisini təmin edir.

Müəllif nəqli və səs dramaturgiyası. Radio tamaşasında müəllif nəqli səs dramaturgiyasının ən mühüm tərkib hissələrindən biri kimi çıxış edir. Səs dramaturgiyası anlayışı yalnız səslərin texniki və estetik istifadəsini deyil, həm də onların bədii və emosional funksiyasını əhatə edir. Başqa sözlə, səs dramaturgiyası radio tamaşasında səs, pauza, intonasiya, musiqi və səs effektlərinin qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində dramatik və emosional təsirin yaradılması prosesidir. Bu komponentlər tamaşanın daxili ritmini, atmosferini və emosional dinamikasını formalaşdırır [11, s.929].

Müəllif nəqli səs dramaturgiyası sistemində həm əlaqələndirici, həm də izahlayıcı funksiya daşıyır. O, hadisələrin ardıcılığını təmin edir, səhnələr arasında keçidi asanlaşdırır, personajların emosional vəziyyətini tamamlayır və dinləyiciyə süjetin gedişatını anlamaqda yardımçı olur. Müəllifin səsi çox zaman radio tamaşanın bədii strukturunda bir növ “bələdçi” funksiyasını yerinə yetirir. Bu bələdçi dinləyicini hadisələrin gedişinə yönəldir, personajların daxili aləmini açır, eyni zamanda tamaşanın ümumi semantik və emosional çalarlarını gücləndirir.

Səs dramaturgiyasının digər elementləri — musiqi, pauza, səs effektləri və intonasiya — müəllif nəqli ilə bərgə işlədikdə radio tamaşada bütöv bir bədii sintez yaranır. Məsələn, müəllifin sakit, lakin dərin intonasiyası fonunda səslənən yüngül musiqi parçaları hadisənin lirizmini artırır, gərgin səhnələrdə isə müəllifin səsi dramatik pauzalar və səs effektləri ilə birlikdə gərginlik atmosferi yaradır. Beləliklə, müəllif nəqli yalnız mətnin informativ daşıyıcısı deyil, həm də səs dramaturgiyasının emosional və semantik mərkəzidir.

Bu baxımdan müəllif nəqli radio tamaşanın bədii bütövlüyünü təmin edən struktur mərkəzi sayılır. O, hadisələrin ardıcılığını qorumaqla yanaşı, tamaşanın ritmini müəyyən edir, musiqi və səslərlə harmonik əlaqə yaradır, dinləyicinin təsəvvüründə vizual və emosional təsvirlər formalaşdırır. Nəticədə müəllif nəqli səs dramaturgiyasının əsas əlaqələndirici halqası kimi çıxış edərək radio tamaşanın ideya-bədii dəyərinin reallaşmasına xidmət edir.

Müasir radio tamaşalarında müəllif nəqlinin transformasiyası. Texnoloji tərəqqi və informasiya-kommunikasiya vasitələrinin inkişafı radio sənətinin estetik və dramaturji təbiətinə mühüm təsir göstərmişdir. Əgər klassik radio tamaşalarında müəllif nəqli əsasən hadisələrin ardıcılığını təmin edən, süjetin inkişafına istiqamət verən və dinləyici ilə əlaqə yaradan aparıcı vasitə funksiyasını daşıyırdısa, müasir radio tamaşalarında bu funksiya çoxcəhətli semantik və estetik mahiyyət kəsb edir.

Müasir radio dramaturgiyasında müəllif səsi artıq yalnız mətnin izahlı və təsvirçi komponenti kimi deyil, eyni zamanda bədii strukturun dinamik elementlərindən biri kimi çıxış edir. Yeni texnoloji imkanlar – montaj, səs kollajı, reverberasiya, ekofektlər, çoxkanallı səs yazısı və s. – müəllif nəqlinin funksional çərçivəsini genişləndirərək onu emosional-psixoloji təsir vasitəsinə çevirir. Müəllif səsi bəzən personajların daxili nitqi ilə birləşdirilir, bəzən isə dialoqlarda və səs mühitində əridilərək dinləyicinin şüurunda ikili – həm obyektiv, həm subyektiv səviyyədə qavranan bir mətndaxili səs formalaşdırır [6, s.55].

Bəzi müasir radio tamaşalarında müəllif nəqli tamamilə səs dramaturgiyasının dərin qatlarına inteqrasiya olunur. Belə hallarda müəllifin mövqeyi birbaşa nitq şəklində deyil, səsin ritmik quruluşu, intonasiya sistemi və təsvir mühitinin strukturunda dolaylı yolla ifadə olunur. Bu, xüsusilə psixoloji və simvolik məzmun daşıyan eksperimental radio-teatr layihələrində özünü göstərir. Burada müəllif səsi dinləyiciyə hadisələrin deyil, obrazların daxili aləminin “səs ekvivalentini” təqdim edir.

Eyni zamanda, müəllif nəqli müasir radio tamaşalarında çox vaxt “kollaborativ səs mətninin” tərkib hissəsinə çevrilir. Yəni müəllif, rejissor və səs mühəndisi tərəfindən yaradılan bu sintez məkanda müəllifin rolu həm məzmun, həm forma baxımından yenidən müəyyənləşdirilir. Artıq o, hadisələrin izahçısı yox, bədii dünyanın səs atmosferini quran konseptual yaradıcılıq subyektı funksiyasını daşıyır.

Müasir radio tamaşalarında müəllif nəqlinin transformasiyası təkcə bədii forma dəyişikliyi deyil, həm də estetik idrakın yeni mərhələsini əks etdirir. Bu transformasiya radio sənətini təkkanallı səs dramaturgiyasından çoxsəsliliyə – yəni müxtəlif səs mənbələrinin, şüur səviyyələrinin və emosional vəziyyətlərin sintezinə doğru aparır. Nəticədə müəllif səsi artıq yalnız bir “izah səsi” deyil, bədii məkanın fəlsəfi, psixoloji və emosional enerjisini formalaşdıran əsas komponentlərdən birinə çevrilir.

Nəticə

Müəllif nəqli radio tamaşanın bədii strukturunda aparıcı komponentlərdən biri kimi çıxış edir. O, yalnız hadisələrin ardıcılığını təmin etmir, eyni zamanda tamaşanın semantik və emosional məkanını formalaşdırır. Müəllif nəqli dinləyiciyə hadisələrin gedişini aydınlaşdırmaqla yanaşı, personajların psixoloji vəziyyətini, daxili gərginliyini və mənəvi dünyasını açmaqda mühüm vasitə rolunu oynayır. Bu funksiyası ilə o, səslərin və dialoqların yaratdığı təsir gücünü artırır, hadisələrin inkişafında dramatik dinamikanı qoruyur.

Radio tamaşasının yalnız eşitmə orqanı vasitəsilə qavranılması faktı müəllif nəqlinə xüsusi bədii məsuliyyət yükləyir. Belə ki, tamaşa vizual dəstəkdən məhrum olduğundan, müəllifin səsi dinləyici üçün həm istiqamətverici, həm də emosional “bələdçi” funksiyasını yerinə yetirir. Nəql vasitəsilə səhnələr arasında keçidlər təbii şəkildə qurulur, zaman və məkan dəyişmələri məntiqi ardıcılıqla təqdim olunur.

Müəllif nəqli, eyni zamanda, səs dramaturgiyasının ritmik bütövlüyünü təmin edir. Onun səs tembrı, intonasiya diapazonu və pauzaları səhnələrin emosional yükünə uyğun tənzimlənməli, tamaşanın ümumi tonallığı ilə harmoniyada olmalıdır. Əks halda, müəllif nəqli ilə dialoqlar arasında dissonans yaranar ki, bu da dinləyici qavrayışında pərakəndəlik və anlaşılmazlıq doğura bilər.

Bu baxımdan müəllif nəqlinin radio mətni daxilində düzgün paylanması və emosional-intonasiya baxımından balanslaşdırılması radio dramaturgiyasının peşəkarlıq meyarlarından biri

hesab olunur. Peşəkar səviyyədə işlənmiş müəllif nəqli tamaşanın akustik məkanını birləşdirir, ideya-bədii bütövlüyü təmin edir və dinləyicinin emosional iştirakını dərinləşdirir. Nəticədə radio tamaşa yalnız hadisələrin təsviri deyil, eyni zamanda səs və söz vasitəsilə yaradılan mənəvi-estetik təcrübəyə çevrilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyeva S. Radio dramaturgiyasında bədii ifadə vasitələrinin sistemliyi. Bakı: Mədəniyyət və İncəsənət Nəşriyyatı. 2018, 350 s.
2. Hüseynov E. “Radio janrlarının spesifik xüsusiyyətləri və tamaşa dramaturgiyası.” Azərbaycan Jurnalistika Elmi Məcmuəsi, 2017, №2, s. 63–70.
3. Məmmədov R. Səs dramaturgiyası və bədii kommunikasiya problemləri. 2019, Bakı: Elm və Təhsil, 280 s.
4. Quliyev T. Radio teatrının inkişaf mərhələləri və dramaturji xüsusiyyətləri. Bakı: BDU Nəşriyyatı. 2016, 266 s.
5. Rəhimova G. “Radio tamaşasında müəllif nitqinin funksional rolu.” Ədəbiyyat və İncəsənət, 2020, №4, s. 45–52.
6. Бархатов А. Радиодраматургия: теория и практика звукового искусства. Санкт-Петербург: СПбГУКИ. 2012,
8. Гребенников В. “Авторская речь как компонент радиопостановки.” Журналистика и Массмедиа, 2016, №2, с. 54–61.
7. Станиславский, К. Работа актёра над собой. Москва: Искусство. 2015, 390 с.
9. Crisell A. Understanding Radio. London: Routledge. 1994, 189 p.
10. Crook T. Radio Drama: Theory and Practice. London: Routledge. 2002, 290 p.
11. McLesh R. Radio Production. Oxford: Focal Press. 2005, 189 p.
12. Shingler M., & Wieringa C. On Air: Methods and Meanings of Radio. London: Arnold Publishers. 1998, 174 p.

**AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutu, dissertant
Bakı ş., H. Cavid pr., 115
E-mail: arbokilona@gmail.com*

Nigar Primova

THE PLACE OF AUTHORIAL NARRATIVE FACTORS ON RADIO TAMASHA

The article provides a comprehensive analysis of the role and functional significance of the author's narration in the artistic structure of radio plays. As one of the main expressive tools of radio dramaturgy, authorial narration ensures the logical sequence of events, reveals the inner world of the characters, and contributes to the creation of emotional tension and artistic integrity. The study emphasizes that in radio drama, the narrator's voice serves as a key means of guiding the listener's perception, clarifying spatial and temporal relations, and establishing a strong psychological impact. Moreover, the correct adjustment of intonation, tempo, rhythm, pauses, and vocal timbre directly affects the artistic quality of the performance. The paper substantiates these aspects with concrete examples and proposes theoretical and methodological recommendations for the professional use of authorial narration in radio dramaturgy.

Keywords: *radio play, authorial narration, sound dramaturgy, emotional impact, artistic structure, listener perception.*

Нигар Примова

**РОЛЬ АВТОРСКИХ ПОВЕСТВОВАТЕЛЬНЫХ ФАКТОРОВ
НА РАДИОСТАНЦИИ "ТАМАША"**

В статье всесторонне рассматривается роль и функциональное значение авторского повествования в художественной структуре радиоспектакля. Авторский рассказ выступает как одно из основных выразительных средств радиодраматургии, обеспечивая последовательность событий, раскрывая внутренний мир персонажей, создавая эмоциональное напряжение и художественную целостность. Отмечается, что голос автора в радиоспектакле выполняет важную функцию ориентирования слушателя, помогает осмыслить происходящее, определить пространственно-временные соотношения и усилить психологическое воздействие. Правильная настройка интонации, темпа, ритма, пауз и тембра голоса напрямую влияет на художественное качество звучащего произведения. В статье на конкретных примерах обосновывается роль данных факторов в создании целостной звуковой структуры и выдвигаются теоретико-методологические рекомендации по профессиональному использованию авторского повествования в радиодраматургии.

Ключевые слова: радиоспектакль, авторское повествование, звуковая драматургия, эмоциональное воздействие, художественная структура, восприятие слушателя.

Sənətsünaslıq elmləri doktoru İnara Məhərrəmovə tərəfindən təqdim edilmişdir.

İlk daxilolma tarixi: 21.10.2025

Son daxilolma tarixi: 18.11.2025